

УДК 37.046.3.016

А. П. ЛАВРИНЕЦЬ

аспірант

ДВНЗ «Університет менеджменту освіти» НАПН України

ПЕДАГОГІЧНІ УМОВИ РОЗВИТКУ ТВОРЧОГО ПОТЕНЦІАЛУ ВЧИТЕЛЯ МУЗИЧНОГО МИСТЕЦТВА В ПІСЛЯДИПЛОМНІЙ ПЕДАГОГІЧНІЙ ОСВІТІ

Стаття присвячена розгляду педагогічних умов розвитку творчого потенціалу вчителя музичного мистецтва в умовах післядипломної педагогічної освіти. Визначено поняття «педагогічні умови». Подано структуру та опис кожної з педагогічних умов, розглянуто їх особливості.

Ключові слова: педагогічні умови, творчий потенціал, вчитель музичного мистецтва, післядипломна педагогічна освіта, педагогічні умови розвитку творчого потенціалу вчителя музичного мистецтва.

У часи реформування освіти та активного розвитку післядипломної педагогічної освіти на засадах педагогічних інновацій великого значення набувають процеси підготовки науково-методичного забезпечення навчального процесу та створення педагогічних умов для розвитку педагогічних творчих здібностей і реалізації творчого потенціалу сучасного вчителя. У сучасних умовах глобалізації розвитку освітянської діяльності проблема підготовки творчого вчителя набуває особливого значення. Особлива актуальність розвитку педагогічної творчості вчителя та зростання творчого потенціалу вчителя в реформаційні періоди розвитку сучасної освіти вимагає від працівників сфери післядипломної педагогічної освіти створення особливих педагогічних умов для виявлення й розвитку творчих резервів сучасних педагогів. Розвиток творчого потенціалу учителів мистецьких дисциплін є необхідною складовою їх професійного зростання та професійного розвитку.

З метою виокремлення педагогічних умов для розвитку творчого потенціалу вчителів музичного мистецтва в системі післядипломної педагогічної освіти потрібно з'ясувати їх змістову складову та особливості їх забезпечення.

Дослідження проблеми розвитку творчого потенціалу вчителів музичного мистецтва потребує зосередити увагу на понятті «педагогічна умова».

Згідно зі словником С. Ожегова, термін «умови» має декілька значень, серед яких найбільш прийнятним є таке: «правила, встановлені в якій-небудь сфері життя, діяльності; обставина, від якої що-небудь залежить» [1, с. 68].

З філософського погляду, поняття «умова» визначається як категорія, що виражає відношення предмета до навколишніх явищ, без яких предмет не може існувати [8, с. 431] розуміння умови зосереджено увагу на тому, що умови являють собою обставини, що є важливим для формування певного середовища.

У педагогічних джерелах зазначено, що умови залежать від того, в якому закладі освіти організовується педагогічний процес, а також від напрямів і компонентів педагогічного процесу, його змісту та технологій здійснення, ураховуючи зв'язок навчального процесу з навколишнім середовищем, потребами й запитам суб'єктів навчального процесу.

Питання педагогічних умов розвитку творчого потенціалу вчителя досліджували Я. Болюбаш, Н. Іпполітова, Т. Лошакова, В. Серіков, С. Сисоева та ін. Вони розглядали педагогічні умови як сукупність спеціально спроектованих можливостей змісту, форм, методів навчально-виховного процесу, як сукупність об'єктивних можливостей для цілеспрямованого відбору, конструювання елементів змісту та форм навчання й виховання, а також моніторингу та корегування складових педагогічного процесу для досягнення навчальних цілей [1, с. 111]. Так, Т. Лошакова визначає педагогічні умови як окрему групу умов, яку використовують у педагогічній теорії для наукового обґрунтування будь-якого об'єкта педагогічної системи з метою визначення сукупності можливостей, що забезпечують його ефективне існування [5, с. 231].

У працях О. Варецької педагогічні умови подано як сукупність зовнішніх об'єктів і внутрішніх обставин, що визначають ефективне вирішення поставленої педагогічної проблеми [2, с. 132]. Л. Хомич розуміє педагогічні умови як характеристики, що зумовлюють суб'єкт-суб'єктні відносини в навчальному процесі педагогічного закладу [8, с. 57].

У процесі дослідження розвитку творчого потенціалу вчителя музичного мистецтва в умовах післядипломної педагогічної освіти педагогічні умови можна визначити як сукупність взаємопов'язаних чинників, які необхідні для цілеспрямованого процесу розвитку складових творчого потенціалу вчителя в контексті післядипломної освіти.

До проблем педагогічних умов розвитку педагогічної творчості, творчої активності вчителя та розвитку творчого потенціалу вчителя зверталися Л. Баренбойм, Л. Виготський, С. Науменко, О. Олексюк, Г. Падалка, Б. Теплов, О. Ростовський, О. Рудницька. Водночас питання розвитку творчого потенціалу вчителя музичного мистецтва в умовах сучасної мистецької освіти досліджено досить поверхово.

Мета статті – розглянути поняття «педагогічні умови» та визначити педагогічні умови розвитку творчого потенціалу вчителя музичного мистецтва в умовах післядипломної педагогічної освіти, описати їх структуру та особливості.

Для дослідження питання педагогічних умов для розвитку творчого потенціалу вчителя музичного мистецтва в умовах післядипломної педагогічної освіти потрібно звернути увагу на особливості здійснення навчання вчителів у межах післядипломної педагогічної освіти [4, с. 3].

На сучасному етапі розвитку освіти післядипломна педагогічна освіта має усталену структуру та різноманітні форми й методи навчання. Система післядипломної педагогічної освіти є впливовим фактором переосми-

слення перспектив і пріоритетів розвитку освітньої сфери, вона покликана готувати педагогічних працівників до професійної діяльності в постіндустріальному глобалізованому суспільстві, що вимагає від них умінь продукування проривних знань і практичного застосування інноваційних технологій з метою здобуття переваг у міжнародній конкуренції [7, с. 2].

У процесі активного розвитку та реформування вітчизняної післядипломної педагогічної освіти створюються умови для розвитку творчого потенціалу вчителів загальноосвітніх шкіл засобами інноваційних педагогічних технологій як у курсовий та міжкурсовий періоди, так і в процесі творчого професійного саморозвитку й самоосвіти.

Для визначення педагогічних умов розвитку творчого потенціалу вчителя потрібно розглянути всі чинники внутрішнього та зовнішнього впливу в процесі навчання вчителів у післядипломній освіті. Залежно від способу впливу на освітній процес педагогічні умови поділяють на зовнішні та внутрішні [3, с. 85]. На думку В. Жернова, зовнішні умови є продуктом функціонування політичної, соціально-економічної, освітньої та інших систем зовнішнього середовища й реалізуються через відповідні фактори [3, с. 85].

Зовнішні умови пов'язані з науково-технічними та соціально-економічними змінами, впливають на розвиток творчого потенціалу вчителів музичного мистецтва. Важливим аспектом є усвідомлення вчителями музичного мистецтва недостатнього рівня розвитку своїх потенційних можливостей у практичній педагогічній діяльності на засадах творчості, а також усвідомлення можливостей продовжувати навчання й самонавчання в післядипломній освіті, яке забезпечить розвиток педагогічної творчості та допоможе розкрити творчий потенціал кожного вчителя. До зовнішніх педагогічних умов можна зарахувати такі:

- соціально-економічні зміни в суспільстві та розвиток наукового прогресу, науково-технічні відкриття й розвиток інформаційно-цифрового суспільства;

- зв'язок курсової підготовки та міжкурсового періоду, спрямованого на розвиток творчого потенціалу вчителів музичного мистецтва в практичній діяльності;

- наявність ґрунтового науково-методичного, візуального, електронного супроводу освітнього процесу вчителів у післядипломній педагогічній освіті, на основі якого проходить навчання вчителів музичного мистецтва;

- формування банку інноваційних творчих ідей та педагогічного досвіду з проблеми розвитку творчого потенціалу вчителів музичного мистецтва в період курсів підвищення кваліфікації, у міжкурсовий період та в процесі самоосвітньої діяльності;

- узагальнення й поширення кращого педагогічного досвіду організації навчання, спрямованого на розвиток творчого потенціалу вчителів музичного мистецтва на засадах інтеграції педагогічних, мистецьких, інформаційно-цифрових технологій, арт-технологій тощо;

– розбудова інноваційний електронних платформ та електронних курсів для здійснення самонавчання, спрямованого на розвиток творчого потенціалу вчителів музичного мистецтва.

Під внутрішніми умовами визначаються педагогічні умови, які є похідними завданнями відповідного педагогічного процесу та являють собою сукупність педагогічних заходів, що забезпечують ефективне вирішення цих завдань [3, с. 85]. Внутрішні умови викликані особистісними потребами вчителів музичного мистецтва, спрямовані на якісні зміни в навчально-виховному процесі загальноосвітньої школи. До внутрішніх умов розвитку творчого потенціалу вчителів музичного мистецтва слід зарахувати такі:

– усвідомлення потреб суспільства в наявності творчих учителів музичного мистецтва, здатних здійснювати інноваційну творчу діяльність на засадах педагогічних і мистецьких інновацій;

– наявність мотивації й потреби вчителів музичного мистецтва до розвитку власного творчого потенціалу в різних видах педагогічної діяльності;

– цінування й розуміння вчителем своїх потенціальних творчих можливостей, творчих здібностей;

– інтерес до проектної діяльності та можливостей проектної технології в межах позаурочної роботи;

– бажання самостійно розвивати свій творчий потенціал у різних видах педагогічної мистецької діяльності тощо.

– наявність високого ступеня інтересу вчителів музичного мистецтва до навчання й самонавчання в межах післядипломної педагогічної освіти, спрямованої на розвиток власного творчого потенціалу.

Аналіз сучасного стану розвитку післядипломної педагогічної освіти щодо здійснення розвитку творчого потенціалу вчителів музичного мистецтва, а також вітчизняного досвіду навчання в курсовий та міжкурсовий періоди, самонавчання вчителів, спрямованого на розвиток власного творчого потенціалу, а також досвід дослідно-експериментальної роботи, здійсненої в межах нашого наукового дослідження щодо організації процесу підготовки вчителів до розвитку творчого потенціалу в межах післядипломної педагогічної освіти на основі обраних технологій, форм і методів навчання й тематичних курсів, авторського спецкурсу дали змогу визначити головні педагогічні умови розвитку творчого потенціалу вчителів музичного мистецтва.

До *головних педагогічних умов* розвитку творчого потенціалу вчителів музичного мистецтва в умовах післядипломної педагогічної освіти зараховано такі: наявність науково обґрунтованої структурно-функціональної моделі розвитку творчого потенціалу вчителя музичного мистецтва в умовах післядипломної педагогічної освіти; наявність цільової комплексної програми з підготовки вчителів до розвитку творчого потенціалу вчителів музичного мистецтва в умовах післядипломної педагогічної освіти; цілеспрямоване наповнення інноваційного змісту щодо навчання вчителів музичного мистецтва в курсовий, міжкурсовий періоди та в процесі самоо-

світи, спрямованого на розвиток творчого потенціалу вчителів музичного мистецтва в післядипломній педагогічній освіті.

Виконання першої умови є можливим у процесі розбудови науково обґрунтованої структурно-функціональної моделі розвитку творчого потенціалу вчителя музичного мистецтва в умовах післядипломної педагогічної освіти. Ця структурно-функціональна модель повинна відповідати таким вимогам:

- розвиток творчого потенціалу в усі періоди післядипломної педагогічної освіти вчителя музичного мистецтва повинен відбуватися цілісно, з урахуванням особливостей освіти дорослих;
- професійний розвиток творчого потенціалу вчителя музичного мистецтва в процесі післядипломного навчання повинен базуватися на потребах, запитах, інтересах учителів, педагогічної освіти та суспільства; учитель музичного мистецтва є суб'єктом неперервного процесу особистісно-професійного розвитку творчого потенціалу в процесі саморозвитку, самореалізації, самовдосконалення, що відбувається в освітньому процесі.

Структурно-функціональна модель розвитку творчого потенціалу вчителя музичного мистецтва в умовах післядипломної педагогічної освіти включає взаємопов'язані компоненти. Модель складається із цільового, методологічного, змістовного, процесуального, технологічного та рефлексивно-оцінювального компонентів. Апробація моделі дає змогу вдосконалити зміст та технології підготовки вчителя музичного мистецтва в умовах післядипломної педагогічної освіти, а також визначати перспективні шляхи розвитку післядипломної педагогічної освіти щодо розвитку творчого потенціалу вчителя музичного мистецтва.

Дотримання другої педагогічної умови, яка визначає обов'язкову наявність цільової комплексної програми з підготовки вчителів до розвитку творчого потенціалу вчителів музичного мистецтва в умовах післядипломної педагогічної освіти, дає змогу проводити підготовку вчителів музичного мистецтва в курсовий період та допомагає визначити самоосвітню діяльність учителя протягом усієї професійної діяльності вчителя. Програма, яка реалізується в умовах післядипломної педагогічної освіти, містить зміст педагогічних дій, які організуються в різні періоди післядипломної педагогічної освіти щодо педагогічної освіти дорослих і визначає технології проведення тематичних авторських курсів, спецкурсу тощо. Програма складається із взаємопов'язаних навчальних модулів, кожен із яких має тематичне забезпечення та визначення кількості годин на вивчення кожної з тем. Апробація цільової комплексної програми дасть змогу редагувати, удосконалювати навчальний процес у післядипломній педагогічній освіті та отримувати результати навчання з проблеми розвитку творчого потенціалу вчителів музичного мистецтва на курсах підвищення кваліфікації, проводити комплексні науково-педагогічні дослідження, визначати доцільні технології навчання тощо.

Реалізація третьої умови допомагає цілеспрямовано наповнювати інноваційний зміст навчання вчителів музичного мистецтва в курсовий період, визначати тематику й зміст навчання вчителів музичного мистецтва,

підвищити рівень їх професійної майстерності, розвивати комплекс компетентностей, які впливають на педагогічну діяльність учителя. Так, у міжкурсовий період учителі продовжують навчання, визначають пріоритети в навчанні та складають базу даних для подальшої творчої роботи.

Особливого значення при дотриманні третьої педагогічної умови набуває процес самоосвітньої діяльності. Визначення змісту самоосвіти та траєкторії педагогічної досконалості регулює сам учитель. Набуті під час підвищення кваліфікації та в міжкурсовий період знання та вміння набувають подальшого розвитку в процесі самоосвіти на основі власної програми професійного розвитку. Ефективність реалізації третьої педагогічної умови можна виміряти на основі визначеного психолого-педагогічного інструментарію, під час організації та проведення наукової дослідно-експериментальної роботи.

Висновки. Отже, аналіз філософських, психолого-педагогічних літературних джерел, результатів дослідно-експериментальної діяльності й педагогічного досвіду післядипломної педагогічної освіти з обраної проблеми дав змогу визначити зовнішні та внутрішні педагогічні умови розвитку творчого потенціалу вчителів музичного мистецтва в системі післядипломної педагогічної освіти. До головних педагогічних умов зараховано такі: наявність науково обґрунтованої структурно-функціональної моделі розвитку творчого потенціалу вчителя музичного мистецтва в умовах післядипломної педагогічної освіти; наявність цільової комплексної програми з підготовки вчителів до розвитку творчого потенціалу вчителів музичного мистецтва в умовах післядипломної педагогічної освіти; цілеспрямоване наповнення інноваційного змісту щодо навчання вчителів музичного мистецтва в курсовий, міжкурсовий періоди та в процесі самоосвіти, спрямованого на розвиток творчого потенціалу вчителів музичного мистецтва в післядипломній педагогічній освіті. Визначення цих педагогічних умов дозволило регулювати проведення дослідно-експериментальної роботи з обраної проблеми, організувати формувальний етап дослідження, оновити зміст та технології підготовки вчителя музичного мистецтва в умовах післядипломної педагогічної освіти, задовольняючи потреби, запити й інтереси суспільства, удосконалити педагогічну творчість учителя та виявити нереалізований творчий потенціал кожного вчителя.

Подальших наукових розробок потребують питання технологій підготовки вчителя та вдосконалення змісту навчання вчителів у межах післядипломної педагогічної освіти.

Список використаної літератури

1. Волик О. Ю. Післядипломна підготовка вчителів до розвитку творчого потенціалу молодших школярів : дис. ... канд. пед. наук : 13.00.04. Київ, 2017. 239 с.
2. Варецька О. В. Теоретичні і методичні засади розвитку соціальної компетентності вчителя початкової школи у системі післядипломної педагогічної освіти : дис. ... д-ра пед. наук : 13.00.04. Київ, 2015. 614 с.
3. Жернов В. И. Теоретико-методологические основы формирования профессионально-педагогической направленности личности студента педагогического вуза : монография: Магнитогорск, 1999. 116 с.

4. Клясен Н. І. Післядипломна педагогічна освіта: зарубіжний досвід та сучасна практика. URL: file:///C:/Users/PC/Downloads/Npd_2014_2_56.pdf (дата звернення: 04.01.2018).
5. Лошакова Т. Ф. Педагогическое управление процессом создания комфортной среды в образовательном учреждении : монографія. Екатеринбург, 2001. 416 с
6. Ожегов С. И. Словарь русского языка. Советская энциклопедия. Москва, 1964. 826 с.
7. Олійник В. В., Отич О. М. Післядипломна педагогічна освіта у контексті глобальних цивілізаційних змін. URL: <http://lib.iitta.gov.ua/706075/1.pdf> (дата звернення: 04.01.2018).
8. Фетискин Н. П. Социально-психологическая диагностика развития личности и малых групп. Москва, 2002. 490 с.
9. Хомич Л. О. Професійно-педагогічна підготовка вчителя початкових класів : монографія. Київ, 1998. 200 с.

Стаття надійшла до редакції 22.01.2018

Лавринец А. П. Педагогические условия развития творческого потенциала учителя музыкального искусства в последипломном педагогическом образовании

Статья посвящена рассмотрению педагогических условий развития творческого потенциала учителя музыкального искусства в условиях последипломного педагогического образования. Определена сущность понятия «педагогические условия». Представлены структура и описание каждого из педагогических условий, рассмотрены их особенности.

Ключевые слова: педагогические условия, творческий потенциал, учитель музыкального искусства, последипломное педагогическое образование, педагогические условия развития творческого потенциала учителя музыкального искусства.

Lavrinet A. Pedagogical Conditions for the Development of the Creative Potential of the Teacher of Musical art in Postgraduate Pedagogical Education

The article considers pedagogical conditions of the development of the creative potential of teachers of musical art in postgraduate pedagogical education. The structure and description of every pedagogical conditions are presented and looked into the details.

The scientific and methodological support of the educational process are very important in reforming period. To create pedagogical conditions and help to realize the creative potential of the modern teacher are main aims for postgraduate pedagogical education. The modern postgraduate education gives a possibility to use innovative pedagogical technologies actively in different periods: during courses, between courses, and in the process of creative professional self-development.

There are many pedagogical conditions for the development of creative potential of teachers of musical art in postgraduate pedagogical education. For example, to have scientific, structural and functional model for the development of the creative potential of a teacher of musical art in postgraduate pedagogical education; to have a targeted complex program for teacher's training for the development of creative potential of teachers of musical art in postgraduate pedagogical education; to include purposeful innovative content as a main part of training of teachers of musical art during courses, period between them and during self-education. All of mentioned conditions are directed to developing the creative potential of teachers of musical art in postgraduate pedagogical education.

Key words: pedagogical conditions, creative potential, teacher of musical art, postgraduate pedagogical education, pedagogical conditions of development of creative potential of teacher of musical art.